

Epoka

MŁODA POLSKA

- Podstawowe informacje o epoce (ramy czasowe, nazwa, filozofia)
- Sztuka
- Literatura i wzorce osobowe

MŁODA POLSKA

Charakterystyka epoki

• Nazwa epoki

Określenie „Młoda Polska” odnosi się do okresu w kulturze, w którym powstało wiele nowych nurtów artystycznych. Termin ten został wprowadzony przez ówczesnego krytyka literackiego Artura Górskiego, który w ten sposób zatytułował swój cykl felietonów opublikowanych w 1898 roku w krakowskim czasopiśmie „Życie”. W tym samym czasie, obok Polski, funkcjonowały również takie zjawiska jak Młoda Belgia, Młoda Skandynawia czy Młoda Francja, co podkreślało charakterystyczny dla tej epoki konflikt młodych ze „starymi”. W historii literatury i sztuki używa się również innych terminów, które opisują charakterystyczne tendencje tego okresu, takich jak:

- **Modernizm**- opisujący nowe zjawiska artystyczne zrywające z pozytywistycznym realizmem. Nazwa ta wskazywała na polemiczny charakter wobec poprzedniej epoki (konflikt tradycji z nowoczesnością). Pojęcia tego najczęściej używa się w kontekście początkowej fazy Młodej Polski, kiedy to najsilniej ścierały się ze sobą stare i nowe tendencje.
- **Neoromantyzm**- inne określenie wskazujące na silne wówczas nawiązania do tradycji romantycznej (odrodzenie metafizyki, powrót indywidualizmu, zwrot ku tematyce narodowo-patriotycznej).
- **Fine de siècle**- (fr koniec wieku), nazwa zwraca uwagę na schyłkowy charakter epoki któremu towarzyszył rozpad tradycyjnych wartości (religii, moralności, rodziny) oraz obowiązującego ładu społecznego.

• Ramy czasowe epoki

lata 90. XIX wieku- 1918 — Polska

Kluczowe wydarzenia:

- 1894 rok- opublikowanie II serii Poezji Kazimierza Przerwy-Tetmajera, tematycznie odbiegającym od pozytywistycznych wzorów
- 1914- wybuch I wojny światowej
- 1918 rok- odzyskanie niepodległości po 123-letnim okresie zaborów

• Kluczowe pojęcia

- **dekadentyzm**- charakterystyczna dla przełomu XIX i XX wieku postawa światopoglądowa wyrażająca się kryzysem duchowym oraz świadomością upadku dotychczasowych wartości, nacechowana pustką wewnętrzną oraz świadomością upadku dotychczasowych wartości.
- **katastrofizm**- postawa wyrażająca przekonanie o zbliżającym się końcu cywilizacji
- **cyganeria**- luźne stowarzyszenie artystów, których ekscentryczny styl życia stanowi wyraz protestu przeciwko normom
- **pesymizm**- postawa wyrażająca się przekonaniem, że świat jest z natury zły i pełen cierpienia.
- **Nirwana**- stan ostatecznego wyzwolenia duszy od cierpienia i pragnień, poczucie spokoju i zapomnienia.
- **„Sztuka dla sztuki”**- hasło sformułowane w 1818 roku przez Victora Cousina, postulujące, że sztuka powinna służyć wyłącznie celom estetycznym i jest dostępna tylko dla wtajemniczonych.
- **Chłopomania**- fascynacja wsią, pierwotną siłą chłopa, mająca swoje źródło w romantycznym zainteresowaniu ludowością.

• Ważne odkrycia i wynalazki

- 1855 r.- pierwszy samochód napędzany benzyną, skonstruowany przez Carla Benza
- 1895 r.- odkrycie nowego rodzaju promieniowania przez Wilhelma Conrada Roentgena
- 1895 r.- opatentowanie kinematografu, wynalazku braci Lumiere
- 1896 r.- wynalezienie radia przez Guglielmo Mareoniego
- 1898 r.- odkrycie polonu i radu przez Marię Skłodowską-Curie
- 1908 r.- pierwszy przelot samolotem dokonany przez braci Wright
- 1916 r.- opublikowanie ogólnej Teorii względności Alberta Einsteina

MŁODA POLSKA

Charakterystyka epoki

• Tło epoki

Charakterystyczne dla końca wieku były niepokój oraz świadomość rozpadu dotychczasowego porządku. Wynikały one m.in. z idei ewolucjonizmu, zgodnie z którą po etapie dojrzałości i rozkwitu musi nastąpić starość, degradacja i śmierć. Procesy te odnoszono zarówno do historii cywilizacji jak i historii ludzkości. Poskutkowały one głęboko pesymistyczną wizją świata i człowieka, której wyrazem stał się dekadentyzm. Jego filozoficzne podłoże stanowiły popularne wówczas poglądy Artura Schopenhauera, zakładające m.in., że nieodłącznym elementem ludzkiego życia jest cierpienie. Dekadentyzm łączył się z głębokim kryzysem wartości oraz przekonaniem o schyłkowym charakterze świata. Przekonania i nastroje wieku ukształtowały również postawę dekadenta. Cechowały go skupienie na sobie, egocentryzm, poczucie społecznego wyobcowania, połączone z pesymistyczną świadomością własnej niemocy, znużeniem i zniechęceniem. Takie nastawienie do świata zrodziło potrzebę poszukiwania nowych inspiracji intelektualnych i duchowych. Wyrażało się też w fascynacji satanizmem, demonizmem, erotyką. Do lęków, które przyniósł schyłek wieku dołączyły też obawy związane z dążeniem niektórych krajów do umocnienia swojej pozycji politycznej w Europie i poza kontynentem. Niepokój wynikał również ze skoku demograficznego, rozwoju technologii i komunikacji, wzrostu masowej produkcji. Zjawiska te wzmocniły poczucie zagrożenia indywidualizmu i przyniosły obawę przed zatraceniem własnej odrębności. Ze schyłkiem wieku związany był też kryzys mieszczańskiej obyczajowości. Jej symbolem stał się filister- drobnomieszczanin skupiony na pomnażaniu majątku, człowiek o ograniczonych potrzebach duchowych i intelektualnych.

• Filozofie

Nihilizm	Schopenhaueryzm	Bergsonizm
• Sprawiedliwość społeczna nie istnieje • chrześcijaństwo i religia hamują rozwój ludzkości • wiara w nadczłowieka, jednostkę wybitną, stojącą ponad prawem	• Wola nigdy nie może zostać zaspokojona, a to prowadzi do cierpienia • ból istnienia może złagodzić przez wyzbycie się pragnień (nirwana)	• Intuicjonizm- prawdziwe poznanie nie dokonuje się przez rozum i intuicję • pęd życiowy- kosmiczna siła przenikająca naturę.

• Cechy literatury młodopolskiej

- Dekadentyzm, pesymizm, schyłkowość
- oddziaływanie na zmysły odbiorcy (impresjonizm, symbolizm, ekspresjonizm)
- realizowanie hasła “sztuka dla sztuki”
- tematy psychologiczno-obyczajowe, erotyczne
- podkreślenie indywidualizmu twórcy, oryginalności dzieła
- nawiązywanie do artystycznego i ideowego dziedzictwa romantyzmu
- dominacja liryki i dramatu nad prozą
- synkretizm rodzajowy i gatunkowy

• Wzorce osobowe

Dekadent	• Bierny, pozbawiony motywacji • przekonany o kryzysie cywilizacji • poszukuje ucieczki w hedonizmie alkoholizmie i erotyce
artysta	• Samotny, wznoszący się ponad przeciętność, indywidualista • swoją odrębność podkreśla strojem • prowadzi skandalizujący tryb życia
filister	• Mieszczanin skupiony na pomnażaniu majątku • niewrażliwy na sztukę • hołdujący przyziemnym rozrywkom, konsumpcji
spółecznik	• Poświęca swoje życie walce z biedą • zdobyte w wielkim trudzie wykształcenie wykorzystuje jako kapitał • poświęca własne szczęście na rzecz pracy
chłop	• Przywiązany do ziemi, która jest dla niego największą wartością • hołduje tradycji, kultywuje obyczaje, religijny
femme fatale	• Piękna, przynosi zgubę zakochanym w niej mężczyznom • istota demoniczna, tajemnicza, fascynuje mężczyzn

• Sztuka

Impresjonizm	• Kierunek w sztuce zapoczątkowan we Francji • oddanie nastroju chwili, ulotnego wrażenia • gra światła, jasne, intensywne barwy • technika dywizjonizmu (rozbitcie plamy na małe punkty czystych barw) • Twórcy: Edward Manet, Claude Monet, Edgar Degas	
Symbolizm	• Kierunek artystyczny rozwijający się od 1885 roku jako bunt przeciw sztuce realistycznej • operowanie symbolem- nie wyrażenie treści wprost • baśniowość, nastrój • interpretacja obrazu zależna od odbiorcy • Np. Jacek Malczewski, Edward Munch	
Secesja	• Kierunek w sztuce u schyłku XIX wieku i początków XX wieku • dekoracyjność • płynne, miękkie linie • wyraźnie zaznaczone kontury • motywy roślinne i zwierzęce, asymetria, pastelowe kolory • np. Gustaw Klimt, Stanisław Wyspiański	

